

U.2017B.312

Almindelige emner 9 - Retspleje 11.9

Hvad kan man egentlig bruge juridisk litteratur til i praksis

Afhøjesteretsdommer, dr.jur. Jens Peter Christensen

Manchet:

I artiklen, der er en gengivelse af den tale, forfatteren holdt ved Ugeskrift for Retsvæsenets 150-års reception torsdag den 18. maj 2017, funderes der over, hvad den juridiske litteratur kan bruges til i praksis, betydningen af gode juridiske lærebøger og vigtigheden af, at den juridiske forskning er solidt forankret i den juridiske virkelighed.

Et flabet svar

For godt og vel 30 år siden var jeg, som nogenlunde nyuddannet cand.scient.pol., ansat som fuldmægtig i Undervisningsministeriet, nærmere bestemt Direktoratet for De Videregående Uddannelser, i daglig tale DVU.

Direktoratet var frygtet af universiteterne. Og navnlig skabte det rædsel, når direktoratets folk drog ud på de såkaldte »besøgsrunder« på universiteterne for at se, om alt gik rigtigt til.

I efteråret 1985 var Direktoratet på besøgsrunde ved de samfundsvidenskabelige uddannelser, og turen kom i den forbindelse, onsdag den 20. november 1985, også til Det Samfundsvidenskabelige Fakultet ved Københavns Universitet. Jura var dengang en særskilt faggruppe under dette fakultet. Det var før, man blev sit eget fakultet. Fra jura deltog bl.a. Mogens Koktvedgaard, der jo ud over at være redaktør for Ugeskriftet også var professor i retsvidenskab, og havde været og var formand for alt muligt, herunder også formand for Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd.

Et af tidens store emner var dengang de såkaldte nulforskere. Det var nemlig kommet frem, at der rundt omkring på universiteterne sad fastansatte lektorer og professorer, der i årevis aldrig havde skrevet en linje. Koktvedgaard blev så spurgt, om der blev skrevet nok ved de juridiske institutter? Koktvedgaards svar var – som man kunne forvente – flabet i svær grad. »Spørgsmålet er forkert stillet«, svarede Koktvedgaard på, hvad der for en jydte lød som svært affekteret Gentofte-dansk. »Problemet er ikke, at der bliver skrevet for lidt. Problemet er det modsatte. Problemet er, at der bliver skrevet alt for meget. Der er ingen, der har tid til at læse alt det, der skrives. Men heldigvis er det meste heller ikke værd at læse«.

Det var et svar, der fik Direktoratets folk til at virre en kende med hovedet.

Situationen i dag

Nu er det jo ikke sikkert, at Koktvedgaard havde ret dengang for mere end 30 år siden. Men man kan spørge, om han så har ret i dag?

Det er i hvert fald utvivlsomt rigtigt, at ingen har tid til at læse alt det, der skrives inden for det juridiske område. Det kan såmænd være slemt nok – eller i hvert fald svært nok – blot at forsøge at følge med i de artikler, der bringes i Ugeskriftets litterære afdeling.

Skal man også følge med i »Juristen«, kommer man på overarbejde. Og hertil kommer så en næsten helt uoverskuelig mængde af specialtidsskrifter om alle mulige og umulige juridiske discipliner.

Og oveni dette kommer så alle bøgerne: lærebøger, monografier, lovkommentarer. Og i vore dage også en syndflod af ph.d.-

afhandlinger. En sjælden gang kommer der også en juridisk disputats; og den slags er som regel så tykke, at de allerede derfor unddrager sig læsning af folk, der også har andet at bestille.

I universitetsbestyrelserne landet over følger man med i, om der laves noget ude på fakulteterne og institutterne. Jeg har selv æren af at sidde i Aarhus Universitets bestyrelse. Vi tæller og registrerer. Forskerne er flittige, og der publiceres en masse. Men hvad det alt sammen kan bruges til, ja det er jo et andet spørgsmål.

Den juridiske forsknings praktiske sigte

Jeg har selv en baggrund i statskundskaben. Man kan vel sige, at det fag altovervejende er et »erkendelsesfag«. Ligesom de fleste humanistiske fag, har statskundskaben det sigte at erkende og forstå de fænomener, der studeres. Men faget har ikke – som forskningsdisciplin – et meget praktisk sigte. Det har så vist sig, at de færdiguddannede kandidater rent faktisk kan finde beskæftigelse. Men det er så at sige en utilsigtet sidegevinst – og i øvrigt også for jurister en stadig kilde til forundring.

Anderledes er det jo med juraen. Juraen har – som såkaldt videnskabsfag – fra første færd haft det helt igennem jordnære sigte at være til nytte for det praktiske

313

retsliv. Til nytte for lovgivere, administratorer, myndigheder, advokater, dommere. Og ikke mindst: Til nytte for uddannelsen af fremtidens jurister.

Lærebøgerne

For at tage det sidste først: uddannelsen af fremtidens jurister. Det vigtigste af alt er her gode lærebøger. Og måske er gode lærebøger i praksis overhovedet det vigtigste, den såkaldte juridiske forskning kan bidrage med. Det fastslog i hvert fald det særlige udvalg, som den daværende dekan ved det juridiske fakultet, Vagn Greve, nedsatte for nu godt 15 år siden. Udvalget havde højesteretsdommer, og senere højesteretspræsident, Børge Dahl som formand. Udvalgets opgave var, som det hed, at »evaluere den praktiske anvendelighed af forskningen på Juridisk Fakultet ved Københavns Universitet«. På side 13 i udvalgets rapport hedder det, under afsnittet lærebøger/håndbøger: »Set fra en praktisk synsvinkel er forskningens væsentligste opgave – efter udvalgets opfattelse – at videreføre og udvikle den eksisterende lærebogs- og håndbogstradition. Denne opgaves rette løsning indeholder en garanti for, at forskningen er praktisk anvendelig«.

For tiden hersker der vist et modelune ved Københavns Universitet, der går ud på, at det ikke er sådan rigtig fint at skrive lærebøger, og at de studerende heller ikke har brug for lærebøger. Som ved andre mærkelige modeluner er der vel kun at vente på, at det går over.

Gode lærebøger er i høj grad nyttige i praksis. Ikke bare for studerende, men også for den praksis, der drives af allerede uddannede jurister i myndigheder, blandt advokater og dommere.

Den gode lærebog giver mulighed for, at man hurtigt kan orientere sig i nye retsområder, i områder man ikke er fortrolig med, eller hvor man ikke længere helt har tillid til sin fordums fortrolighed.

Ikke mindst for en dommer, og måske ikke mindst for en højesteretsdommer, kan den gode lærebog også være nyttig, fordi man jo som generalist så at sige pr. definition hele tiden beskæftiger sig med noget, man ikke har forstand på.

Højesteret og den juridiske litteratur

I Højesteret har vi et stort bibliotek fyldt med bøger. Det ser flot ud. Men man kan jo spørge, om dommerne overhovedet bruger bøgerne? Jeg har spurgt mig for hos vores bibliotekar, og hendes svar er vel nærmest et lidt tøvende: »jooooo«.

I denne snævre kreds kan jeg afsløre, at den mest lånende dommer i 2015 havde 70 boglån. Nr. 2 havde 32 lån. Men de var også begge førstvoterende. Nr. 3 havde 12 lån. Det var en noget ældre dommer – og ja, måske var han også lidt sær; i hvert fald skrev han selv bøger.

To dommere havde nul lån noteret. Jeg havde selv tre.

Når tallene ikke er større, er det ikke fordi dommerne ikke læser juridisk litteratur. Det gør de, men de er givetvis ikke alle lige gode til at få registreret de bøger, de låner. I kriminalistiske termer kan man sige, at der nok er et betydeligt mørketal i statistikken. Jeg har i hvert fald ofte set den tidligere præsident, Børge Dahl, luske afsted med uregistrerede bøger under armen. Bøger, som han dog senere ganske forskriftsmæssigt afleverede igen.

Men væsentligere er det nok, at dommerne får rigtig meget serveret i form af de omfattende materialesamlinger, som advokaterne producerer. Materialesamlingerne er – nogen vil måske sige lidt lige som advokaterne selv – som regel snarere for tykke end for tynde. Men heldigvis er der den regel, at advokaterne skal markere med indstregninger, hvad de har fundet væsentligt i de mange siders tekst.

Materialesamlingerne indeholder både klip fra lærebøger, lovkommentarer, afhandlinger og tidsskriftartikler – og de fleste af sidstnævnte er (selvsagt) fra Ugeskriftet.

...

Hvad er god juridisk litteratur?

Man kan jo spørge, hvad der for dommerens praktiske arbejde – er en god tekst?

Min kollega, Jan Schans Christensen, har for nylig filosoferet lidt over det spørgsmål, i et bidrag til et festskrift til nærværende taler. I sit bidrag skriver Jan Schans Christensen (s. 754), at den gode juridiske litteratur »tjener til inspiration for dommerne. Både under forberedelses- og voteringsprocessen vil dommerne søge efter de synspunkter, der støtter henholdsvis taler imod det, som den enkelte part har anført. De dele af den juridiske teori, der er mest værdifulde i den proces, er således de fremstillinger, der ikke blot indeholder forfatterens standpunkt, men tillige en – gerne udførlig – begrundelse herfor. Argumenterne vejer her tungere end forfatterens navn og titel, og det hænder således, at erfarne og anerkendte juridiske forfattere oplever, at deres synspunkter ikke vinder gehør i Højesteret.«

Sådan er det for dommerne. Jeg vil tro, at det forholder sig nogenlunde tilsvarende for advokater. Ganske vist kan man vel forestille sig, at glæden vil svulme i en advokats bryst, hvis en forfatter har samme opfattelse som den, advokaten selv forfægtet. Og det hænder jo da også, at advokater og parter ligefrem mod betaling indhenter responsa fra forfattere, der støtter deres sag. Men helt ringe er det vel heller ikke, hvis en forfatters tekst kan stimulere advokaten til egen selvstændig tankevirksomhed og udvikling af argumenter – for og imod.

I hvert fald for de sager, vi har i Højesteret, er det sjældent, at litteraturen giver klare svar. Og det er jo ikke så

314

mærkeligt. For hvis litteraturen gjorde det, ville vi jo næppe have fået sagen. Når litteraturen er mest praktisk anvendelig rejser den spørgsmålene og redegør for de hensyn, værdier, holdninger og synspunkter, der på det pågældende retsområde er de afgørende, og som måske kan bringe læseren nærmere svaret på konkrete problemer. Det er navnlig på den måde, at praktikerne kan have nytte af den juridiske litteratur.

Hvis den juridiske litteratur – den såkaldte »juridiske forskning« – blot udspringer af, hvad de juridiske forskere indbyrdes er optaget af, så der blot skrives med forskerkollegerne som adressater, så er det derimod ikke godt. God juridisk litteratur – forstået som praktisk anvendelig juridisk litteratur – skal tage udgangspunkt i den juridiske virkelighed uden for forskningen selv.

Det kræver imidlertid, at de juridiske forfattere har en solid forankring i denne virkelighed. Det har de fleste da heldigvis også, men måske kan der ligge en fare i den formalisering af rekrutteringen til de juridiske lærer- og forskerstillinger, der er kommet som følge af ph.d.-systemet. Faren er, at den juridiske universitetsforskning lukker sig om sig selv, så universitetsjurister i højere grad skriver til glæde (eller måske snarere sorg) for hinanden, mere end med sigte på praktikere.

Faren er også, at juraen måske nogle steder kan udvikle sig til at blive et »rigtigt« videnskabsfag, som statskundskaben. Et »erkendelsesfag«, snarere end et fag med et ganske jordnært og praktisk sigte.

Men måske går det ikke så galt. Man har jo lov at håbe.

Finale

Under alle omstændigheder: Der skrives mere end godt er, og meget mere end nogen har en chance for at følge med i. Det var Koktvedgaards opfattelse for mere end 30 år siden. Det var nok sandt dengang. Og det er i hvert fald sandt i dag.

Ugeskriftet – som vi fejrer her i dag – udgør kun en meget lille del af den juridiske litteratur. Men en vigtig del. Og jeg kan sige, at vi i redaktionen bestræber os på, at Koktvedgaard skal få lidt mindre ret, end han havde, når han sagde om den juridiske litteratur, at »det meste er ikke værd at læse«. I redaktionen gør vi i hvert fald, hvad vi kan, for at Ugeskriftet i så henseende skal være en undtagelse.